

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภูมิปัญญาท้องถิ่นมิใช่สิ่งตกค้างทางประวัติศาสตร์หรือวัตถุโบราณที่หยุดนิ่งในทางตรงกันข้าม ตราบใดที่มนุษย์ยังคงเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับความต้องการของยุคสมัยและบริบททางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป ภูมิปัญญาท้องถิ่นก็ย่อมมีการปรับตัวเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยเช่นเดียวกับส่วนอื่น ๆ ของวัฒนธรรม หากแต่ในยุคปัจจุบันอันเป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ภูมิปัญญาท้องถิ่นกำลังสูญเสียบรรยากาศความหมายดั้งเดิมและเริ่มสูญหายไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมาประเทศไทยได้ขยายบทบาทและขอบเขตการปกครองเข้ามาครอบคลุมพื้นที่ชนบท รวมทั้งที่สูงทางภาคเหนือของไทย ด้วยเหตุผลของการสร้างความมั่นคงและการควบคุมการผลิต การค้า และการขนส่งสารเสพติดในพื้นที่ประเทศไทย รัฐบาลนำการศึกษาแผนใหม่เข้ามาในชุมชนต่าง ๆ ส่งผลให้เด็กรุ่นใหม่รู้ภาษาท้องถิ่นน้อยลง เด็กรุ่นใหม่สื่อสารกับคนเฒ่าคนแก่ได้น้อยลง การถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาเดิมไปสู่คนรุ่นต่อ ๆ ไปจึงทำได้ยากขึ้น นอกจากนั้นเด็กรุ่นใหม่ยังถูกยึดเหนี่ยวค่านิยมใหม่ที่เน้นความเป็นตะวันตก ความเจริญและทันสมัย จนถูกภูมิปัญญาเดิม มองพ่อแม่ปู่ย่าตายายซึ่งไม่ได้เรียนหนังสือว่าด้อยพัฒนา มองวิถีชีวิตเรียบง่ายแบบเดิมว่าล้าหลัง การปลูกฝังทัศนคติดังกล่าวเอื้อต่อกระบวนการเข้าสู่ระบบทุนนิยม แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นการทำลายวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิมที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน (ยศ สันตสมบัติ, 2542, หน้า 58-59)

ทุกชนชาติต้องมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้เป็นกลไกสำคัญให้สามารถดำรงชีวิตให้อยู่รอดได้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ของชีวิต สังคมและในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ผ่านกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดสืบทอดกันมาเป็นวัฒนธรรมในรูปแบบของการศึกษาตลอดชีวิต ผู้คนเกิดสติปัญญาที่ได้จากการเรียนรู้ของคนในแต่ละท้องถิ่นที่แตกต่างกันไปและอาจมีลักษณะเฉพาะตัว มีการเชื่อมโยงกันแบบบูรณาการระหว่างความรู้จากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ชีวิต สังคม จิตใจ ความศรัทธาต่อผู้อาวุโส กลายเป็นองค์ความรู้หลายประเภททั้งในลักษณะนามธรรม ในลักษณะโลกทัศน์ ปรัชญา และคุณค่าที่มีความหมายในวิถีชีวิตของชุมชนและในลักษณะรูปธรรมอันเป็นลักษณะเฉพาะด้านของท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาที่มาจากภายนอกท้องถิ่น เช่น การทำมาหากิน เกษตรกรรม ศิลปหัตถกรรม และดนตรี (ธีรวัลย์ ศิลารัตน์, 2550, หน้า 278)

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) คือ ความรู้ ความสามารถของชุมชนและแหล่งทรัพยากรในท้องถิ่นที่สืบทอดต่อกันมาเป็นมรดกของชาติ สืบทอดกันต่อมาเพื่อพัฒนาการดำเนินชีวิตในสังคมให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่เกิดขึ้นในประเทศไทยอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันมิได้เป็นเพียงปัญหาเฉพาะด้านเท่านั้น แต่สะท้อนให้เห็นถึงความอ่อนแอและขาดความเป็นตัวตนของตัวเองของสังคมไทย อันเป็นผลมาจากการขาดความสมดุลแห่งการเรียนรู้ ภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาสากล เพราะการครอบงำของภูมิปัญญาสากลได้มีผลชักนำความคิดในการพัฒนาประเทศมาเป็นเวลายาวนานเกือบครึ่งศตวรรษ จากการศึกษาพบว่า ปัญหาด้านภูมิปัญญาไทยที่สำคัญที่สุด คือ ภูมิปัญญาไทยได้สูญหายไปจากสังคมไทยเป็นอันมากเกือบจะหมดสิ้น โดยมีภูมิปัญญาสากลที่ไม่เหมาะสมกับสังคมไทยเข้ามาแทนที่ภูมิปัญญาไทย จะเห็นได้อย่างชัดเจนจากเนื้อหาการจัดการศึกษาในปัจจุบัน โดยเฉพาะการจัดการศึกษาในระบบมีเนื้อหาด้านภูมิปัญญาสากลมากกว่าภูมิปัญญาไทย จึงทำให้ภูมิปัญญาไทยไม่ได้รับการฟื้นฟูและนำคุณค่ามาปรับใช้ในการจัดการศึกษาและวิถีชีวิตไทยในปัจจุบัน ทำให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยลดน้อยลง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541, หน้า ๓) การศึกษามีบทบาทในการพัฒนาเด็ก เยาวชน และประชาชนให้เป็นผู้มีคุณภาพที่จะสามารถพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของตนเอง ครอบครัว และบ้านเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการศึกษาในอดีตที่ผ่านมาเป็นภาระหน้าที่ของชุมชนในการให้การศึกษา แก่ลูกหลานและสมาชิกของชุมชนทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ โดยมีพ่อแม่ ผู้สูงอายุและช่างฝีมือเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่เด็ก การจัดการศึกษาในลักษณะนี้จึงมีรูปแบบที่หลากหลายและสอดคล้องกับพื้นฐานหรือวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน ความหลากหลายของรูปแบบการศึกษาที่เคยมีในชุมชนได้สูญหายไปเมื่อรัฐเข้ามาควบคุมการศึกษาและนำเอาระบบการศึกษาของประเทศตะวันตกมาใช้แทนระบบการศึกษาที่เคยมีมาแต่เดิมการจัดการศึกษาถูกกำหนดนโยบาย หลักการ และแนวปฏิบัติจากหน่วยงานที่อยู่ส่วนกลางมากเกินไป ทำให้หลักสูตรที่นำมาสอนห่างไกลชีวิตจริงของชุมชน ผู้เรียนรู้เรื่องไกลตัวมากกว่าที่จะรู้เรื่องตัวเองทำให้เกิดปัญหาในการดำรงชีวิตและช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ (อังกูล สมคะเนย์, 2535, หน้า 5) ในปี พ.ศ. 2533 กระทรวงศึกษาธิการได้ปรับปรุงหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น กล่าวคือ โรงเรียนสามารถจัดรายวิชาเลือกเสรีให้นักเรียนเลือกเรียนอย่างหลากหลายตามสภาพและทรัพยากรในท้องถิ่นนั้น ๆ และสามารถนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาช่วยในการจัดการเรียนการสอนได้ นอกจากนี้ยังสามารถปรับปรุงพัฒนาเนื้อหาและกิจกรรมในหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ให้ผู้เรียนรู้เกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นซึ่งคาดว่าจะทำให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่นของตนเองมากขึ้นและเกิดความภูมิใจ ความรักและความผูกพันกับท้องถิ่น มีความรู้ความสามารถในการคิด การจัดการ

และแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นระบบ ทั้งที่เกี่ยวกับตนเอง งานอาชีพ และการพัฒนาสังคม แสวงหาแนวปฏิบัติใหม่ ๆ ให้ได้ผลงานที่ดีขึ้นกว่าเดิม บำรุงรักษาทรัพยากร ศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ด้วยการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าและประกอบกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และนโยบายของรัฐบาลก็มีส่วนของเนื้อหาสาระที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนให้สนองความต้องการและสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นมีการประสานแหล่งความรู้ระหว่างวิทยากรสากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่น (กรมวิชาการ, 2540, หน้า 1)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (2547, หน้า 33) มาตรา 57 บัญญัติไว้ว่าให้หน่วยงานทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา “ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย คือ รากฐานของชีวิตความเป็นอยู่ของประเทศไทยของคนไทยเป็นแกนหลักในการพัฒนาอย่างยั่งยืน สถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันราชภัฏ ซึ่งมีการกิจด้านการพัฒนาท้องถิ่น จึงควรอย่างยิ่งที่จะต้องรวบรวมภูมิปัญญาชาวบ้านซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นภูมิปัญญาที่อยู่ในตัวคนที่จะสูญหายไปพร้อมกับ การจากไปของบุคคลที่เป็นเจ้าของหรือผู้สืบทอดภูมิปัญญา” ภูมิปัญญาชาวบ้านที่อยู่ในตัวคนมีอยู่มากมายมากกว่าภูมิปัญญาที่เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ จึงควรตระหนักในการกิจรวบรวม จัดเก็บ อนุรักษ์ ให้คงไว้ซึ่งภูมิปัญญาให้เป็นฐานและบูรณาการกับภูมิปัญญาที่ดั่งามของตะวันตกเพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัยอย่างมีคุณค่า สอดคล้องกับกระแสการปฏิรูปการอุดมศึกษาโลกที่เน้นให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือที่เรียกว่า “กระแสท้องถิ่นอภิวัดน์” (นันทา วิทวุฒิสักดิ์, 2546, หน้า 105)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ได้มีการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยสร้างโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้คนทุกกลุ่มทุกวัยสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และองค์ความรู้ที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ใหม่ อันจะนำไปสู่การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี และเป็นการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555, หน้า 48) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 ระบุความสำคัญของมหาวิทยาลัยราชภัฏไว้ในมาตรา 7 ว่า ให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่เสริมสร้างพลังปัญญาของแผ่นดิน ฟื้นฟูพลังการเรียนรู้ เชิดชูภูมิปัญญาของท้องถิ่น สร้างสรรค์ศิลปวิทยา เพื่อความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง และยั่งยืนของปวงชน มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เป็นคลังความรู้ และเป็นเครือข่ายแหล่งเรียนรู้เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นและสังคมโดยการพัฒนาระบบข้อมูล ความรู้สากล ภูมิปัญญาไทยและ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ประโยชน์ได้จริงในการพัฒนาท้องถิ่น และแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน รวมทั้งเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ เพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ได้เข้าถึงข้อมูล ความรู้ที่มีประสิทธิภาพ สามารถให้บริการที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของอาจารย์ นักศึกษาและชุมชน ในเครือข่ายการเรียนรู้ หากมีการจัดการความรู้ที่สนองตอบต่อความต้องการของกลุ่มคน องค์กร และเครือข่ายต่าง ๆ ในสังคมจะเป็นการสร้างพลังในการเรียนรู้ส่งเสริมให้เกิดบุคคลแห่งการเรียนรู้ และองค์กรการเรียนรู้ขึ้นได้ในสังคมท้องถิ่นนั้น นั่นคือการสร้างองค์ความรู้เพิ่มขึ้นในแหล่งเรียนรู้ที่สามารถนำความรู้นั้นไปพัฒนาต่อยอดความรู้เดิม หรือไปสร้างความรู้ใหม่ที่เท่าทันความเป็นจริง เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนได้

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษานับว่าเป็นหน่วยงานหลักที่สำคัญยิ่งในการจัดการเรียนการสอนในยุคปัจจุบัน เนื่องจากห้องสมุดเป็นหน่วยงานที่สนับสนุนภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษา ได้อย่างชัดเจน ทั้งทางด้านการผลิตบัณฑิต ส่งเสริมการวิจัย ทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและการให้บริการด้านวิชาการแก่คณาจารย์ นักศึกษา และชุมชนท้องถิ่น กระบวนการของห้องสมุดเป็น กระบวนการที่ช่วยใ้มีการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง และเป็นการต่อยอดทางความคิด พัฒนาการเรียนรู้อย่างเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นห้องสมุดจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อสังคม เพราะห้องสมุดคือชุมชนแห่งปัญญา เป็นสถานที่รวบรวมสรรพวิทยาการต่าง ๆ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบด้านการบริการ ส่งเสริมและสนับสนุนในการผลิตกำลังคนในการบริหารและพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับอารยประเทศ (เกียรติศักดิ์ แก้วประไพ, 2546, หน้า 23) และยังเป็นแหล่งสะสมรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศประเภทต่าง ๆ ที่บันทึกอยู่ในหนังสือ วารสาร จุลสาร สิ่งตีพิมพ์อื่น ๆ รวมทั้งสื่อโสตทัศนและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ไมโครฟิล์ม ซีดีรอม ฐานข้อมูลต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อสนองความต้องการของคณาจารย์ นิสิต นักศึกษา นักวิจัย รวมถึงผู้สนใจทั่วไปที่ต้องการศึกษา ค้นคว้าวิจัย ตลอดจนเพื่อความบันเทิง และพักผ่อนหย่อนใจ และจรรยาบรรณของคนในชุมชน (สายสุดา คชเสนี, 2521, หน้า 2) จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาหรือห้องสมุดมหาวิทยาลัย มีหน้าที่หลักในการส่งเสริมการเรียนรู้ การสอน การวิจัย ทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และบริการทางวิชาการแก่สถาบันอุดมศึกษาทุกระบบการศึกษาและสังคม ตลอดจนส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต (สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, 2546, หน้า 24)

บทบาทหน้าที่หลักของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ดี คือการรู้จักรากฐานภูมิปัญญาของตนและสามารถเลือกสรรสิ่งสร้างสรรค์ให้เกิดความรู้หรือภูมิปัญญาใหม่ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนท้องถิ่น (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2536, หน้า 11) กระบวนการพัฒนาทางวิชาการและวิชาชีพความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิชาความรู้ใหม่ต้องมีการพัฒนา

ส่งเสริมควบคู่ไปด้วยกัน ไม่ใช่หันหลังหรือแตกแยกออกจากกันดังเช่นที่เป็นอยู่ (เสนห์ จามริก, 2539, หน้า 47-54) มหาวิทยาลัยราชภัฏมีการกิจสำคัญในการให้การศึกษาส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการสอน วิจัย ให้บริการวิชาการแก่สังคม ปรับปรุง ถ่ายทอด และพัฒนา เทคโนโลยี ผลิตและส่งเสริมวิทยฐานะครู ทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และเป็นสถาบันอุดมศึกษา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏจะสามารถสร้างความโดดเด่นเฉพาะตัวได้เหนือกว่ามหาวิทยาลัยอื่น ๆ ด้วยการดำรงรักษาความเป็นมหาวิทยาลัยของท้องถิ่น ของภาค หรือของจังหวัด คล้ายกับมหาวิทยาลัยแห่งรัฐ (State University) ในสหรัฐอเมริกา ใช้ความร่ำรวยในต้นทุน ภูมิปัญญาไทย ต้นทุนศิลปวัฒนธรรม และต้นทุนทรัพยากรธรรมชาติ มาเป็นต้นทุนของการกลั่นกรองกำหนดสาระสำคัญของหลักสูตรการเรียนการสอน มุ่งตอบสนองต่อแนวโน้มความจำเป็นและความต้องการในด้านการพัฒนาทรัพยากรบุคคลทั้งในวัยเรียนและคนที่กำลังทำงาน ในสาขาวิชาที่เป็นจุดแข็งของท้องถิ่น เช่น ศาสตร์เกี่ยวกับอัญมณี ศิลปชีพท้องถิ่น อุตสาหกรรมอาหาร เทคโนโลยีเกษตรกรรมพืชไร่พืชสวน เทคโนโลยีอุตสาหกรรมพลังงาน ปิโตรเลียม ศูนย์การศึกษาและธุรกิจการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน เป็นต้น

ห้องสมุดในฐานะเป็น “แหล่งการเรียนรู้” และให้บริการทรัพยากรสารสนเทศเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมของชาติจึงจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้บริการทรัพยากรสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับภารกิจหลักของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ดังนั้นห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย จึงมีหน้าที่ในการจัดหา จัดเก็บ รวบรวม เผยแพร่และให้บริการทรัพยากรสารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา และภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ได้สั่งสม และถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน อาทิ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ได้จัดทำโครงการฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นโคราช โดยร่วมมือกับวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี เพื่อเป็นแหล่งรวมความรู้และทรัพยากรสารสนเทศที่สำคัญของจังหวัด โดยมีสถาบันบริการสารสนเทศ ได้แก่ ห้องสมุด ศูนย์วัฒนธรรม และศูนย์สารสนเทศ เป็นต้น ทำหน้าที่ในการผลิต จัดหา จัดเก็บ เผยแพร่และให้บริการทรัพยากรสารสนเทศในสาขาวิชาที่มีการจัดการเรียนการสอนและที่เกี่ยวกับจังหวัดนครราชสีมา การจัดตั้งเครือข่ายสารสนเทศนครราชสีมา (Nakorn Ratchasima Information Network: NARINET) จะช่วยให้สถาบันบริการสารสนเทศเหล่านั้นร่วมมือกันกำหนดแนวทางและพัฒนาการดำเนินงานอันจะนำไปสู่การใช้ทรัพยากรสารสนเทศ ร่วมกันอย่างคุ้มค่าในที่สุด ในภาคกลาง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ได้จัดทำโครงการฐานข้อมูลระบบการสืบค้นผ่านเว็บไซต์เกี่ยวกับอาหารไทย ได้จัดตั้ง

ขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์กลางความรู้ทางด้านอาหารไทยในรูปแบบพิพิธภัณฑ์อาหารไทยออนไลน์ ที่สามารถให้บริการแก่นักศึกษาและผู้ที่มีความสนใจทางด้านอาหารไทย โดยนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสืบค้นข้อมูล รวมทั้งเป็นแหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหาร ในแง่มุมด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับอาหาร โดยกิจกรรมส่วนหนึ่งของโครงการเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารไทยตามยุคสมัย โดยการศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา จดหมายเหตุ การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และศึกษาวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารพื้นบ้านในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย และในภาคเหนือ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ได้จัดทำโครงการความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และกระทรวงอุตสาหกรรมได้ห้งบประมาณการวิจัย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้านสิ่งทอ ในเขตภาคเหนือและภาคกลางบางจังหวัด ภายใต้ชื่อเรื่องงานวิจัยว่า “การจัดระบบฐานข้อมูลแบบคลาวด์ที่เป็นเอกลักษณ์และสื้อมรดกชาติในผ้าทอพื้นบ้านภาคเหนือ เพื่อพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยระบบคอมพิวเตอร์” เพื่อให้แต่ละชุมชนได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาสินค้า และยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากลเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากทำให้คนท้องถิ่นพึ่งตนเองได้ เป็นต้น (ภูมิปัญญา, 2553) จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงต้องการจะศึกษาวิธีการดำเนินงานเกี่ยวกับสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น อันได้แก่ การจัดเก็บรวบรวม การจัดหา การจัดหมวดหมู่ และการให้บริการสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏในประเทศไทย ซึ่งจะช่วยกำหนดทิศทางของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในฐานะเป็นแหล่งรวบรวมจัดหา และเผยแพร่ความรู้ให้แก่ผู้สนใจศึกษาค้นคว้าต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานของห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏเกี่ยวกับสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดหา ด้านการจัดหมวดหมู่และทำรายการ ด้านการจัดเก็บ และด้านการให้บริการ
2. เพื่อศึกษาปัญหาของห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏในการดำเนินงานเกี่ยวกับสารสนเทศ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดหา ด้านการจัดหมวดหมู่และทำรายการ ด้านการจัดเก็บ และด้านการให้บริการ
3. เพื่อศึกษาบทบาทและความพร้อมของห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏในการดำเนินงานเกี่ยวกับสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่นในการกิจด้านการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการดำเนินงานเกี่ยวกับสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนศึกษาปัญหา บทบาทและความพร้อมในการดำเนินงานเกี่ยวกับสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่นของห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏในประเทศไทย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ บรรณารักษ์หรือเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในการดำเนินงานเกี่ยวกับสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่นของห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏทุกแห่งในประเทศไทย จำนวนรวม 40 แห่ง

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่

1.2.1 บรรณารักษ์หรือเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในการดำเนินงานเกี่ยวกับสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่นของห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 40 แห่ง แห่งละ 1 คน รวมจำนวน 40 คน

1.2.2 ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการบริหารจัดการห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 5 คน

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

ผลการศึกษาครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงวิธีการดำเนินงาน ปัญหา บทบาทและความพร้อมในการดำเนินงานเกี่ยวกับสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาการดำเนินงานของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ตลอดจนเป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นแนวทางในการสร้างเครือข่ายเกี่ยวกับแหล่งสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏในประเทศไทย

นิยามศัพท์เฉพาะ

สารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง สารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ (Printed Media) สื่อโสตทัศน์ (Audio-visual Media) และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Media) ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในทุกสาขา ได้แก่ สาขาเกษตร อาหาร โภชนาการ สาขาหัตถกรรม อุตสาหกรรมครัวเรือน และผ้าไทย สาขาแพทย์แผนไทย และสมุนไพร สาขาเศรษฐกิจชุมชน-กองทุนชุมชน องค์กรชุมชน และสวัสดิการชุมชน สาขาศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และสาขาการจัดการ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (ทรงจิต พูลลาภ, 2541, หน้า 25) ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบทรัพยากรสารสนเทศที่ให้บริการบนชั้นร่วมกับหนังสือทั่วไป หรือแยกให้บริการต่างหาก เช่น ในหอจดหมายเหตุ ห้องภูมิปัญญาท้องถิ่น ห้องสารสนเทศท้องถิ่น ตลอดจนการให้บริการในรูปแบบห้องสมุดดิจิทัล ฯลฯ

การดำเนินงานของห้องสมุดมหาวิทยาลัย หมายถึง การบริหารจัดการ การจัดหา การจัดหมวดหมู่ การจัดเก็บ และการให้บริการสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการอนุรักษ์ การส่งเสริม การชำระรักษา และการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปัญหา หมายถึง อุปสรรคหรือข้อขัดข้องในการดำเนินงานเกี่ยวกับสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่นของห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏในประเทศไทย ในด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดหา ด้านการจัดหมวดหมู่และทำรายการ ด้านการจัดเก็บ และด้านการให้บริการ

บทบาท หมายถึง ภารกิจหรือหน้าที่ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏในการดำเนินงานเกี่ยวกับสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ความพร้อม หมายถึง การเตรียมการเพื่อการดำเนินงานเกี่ยวกับสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพของห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยครอบคลุมความพร้อมด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดหา ด้านการจัดหมวดหมู่ ด้านการจัดเก็บ ด้านการให้บริการ และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงความพร้อมในการตอบสนองภารกิจของมหาวิทยาลัยในด้านการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม